

Русакова А. В.,
викладач кафедри іноземних мов для інженерно-технічних
і природничих спеціальностей
Дніпропетровського національного університету
імені Олеся Гончара

ТИПИ ЛЕКСИЧНОЇ НОМІНАЦІЇ ЛІНГВОКУЛЬТУРНОГО ТИПАЖУ «АВАНТЮРИСТКА» ЗА ЧАСТИНОМОВНОЮ НАЛЕЖНІСТЮ

Анотація. В статті подано огляд на одну з найбільш актуальних проблем сучасної лінгвістики – дослідженню поняття номінації об'єктів та явищ, а саме типів лексичної номінації лінгвокультурного типу «авантюристка» за частиномовною належністю. Автором було виявлено та розглянуто головні типи лексичних номінацій головних героїнь романів сучасного американського письменника Сідні Шелдона, які було взято за практичну основу.

Ключові слова: номінація, типаж, займенник, критерій, субстантивний, семантичний, лексичний, лінгвокультурологія.

Постановка проблеми. Загальновідомо, що в сучасній парадигмі теоретичного мовознавства проблема номінації «людина в мові» підлягає детальному вивченню. Послідовний аналіз виявлення та виокремлення саме лексичних номінацій лінгвокультурного типу «авантюристка» за частиномовною належністю, якими є головні героїні романів сучасного американського письменника Сідні Шелдона, складають основу дослідження гендерного аспекту специфіки лінгвокультурного типу «авантюристка» в його художньому втіленні та мають важливе значення для нашого дослідження в цілому.

Ці засоби створення образу авантюристки є певними факторами, які відображають особливості індивідуально-авторського світобачення, віддзеркалюють приховані в самих текстах творів найголовніші підтексти автора, проаналізовані нами для з'ясування того, за допомогою яких мовних засобів у жанрі авантюристки автором номінується лінгвокультурний типаж «авантюристка».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Існує багато сучасних наукових досліджень з проблеми номінації як в літературознавстві, так і у лінгвістиці, що надає нам змогу, зробивши огляд наукової літератури з теорії номінації, лінгвокультурології та гендерної лінгвістики, зазначити що, суттєвою характеристикою людини є її соціокультурна приналежність, яка має своє вираження в мові завдяки різноманітним критеріям та класифікаціям номінативних одиниць, хоча для нашого наукового дослідження найбільш цікавим є питання лексичної номінації лінгвокультурного типу «авантюристка» певного типу, тобто за частиномовною належністю, а саме – іменникова та займенникова, яке ще й досі не потрапляло до аналітичних чи практичних досліджень.

Мета статті – розглянути питання та визначити типи лексичної номінації лінгвокультурного типу «авантюристка» за частиномовною належністю, спираючись на практичний матеріал, яким слугують романи популярного американського письменника ХХ століття Сідні Шелдона – відомого автора цілого ряду авантюристських романів, що відразу ставали бестселерами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Питання «теорії номінації», хоча деякі вчені вживають лише термін «номінація» для позначення цього розділу мовознавства, вивчається з точки зору структури актів найменування певних об'єктів. У своєму загальноприйнятому значенні термін «номінація» – це те саме, що ономазіологія, і протиставляється семасіології. Звернувшись до енциклопедії мовознавства трактуємо це поняття так: «номінація» (від лат. *nominatio* – називання) це:

а) створення мовних одиниць із номінативною функцією, які служать для найменування, виділення фрагментів дійсності, формування відповідних понять про них у формі слів, словосполучень, фразеологізмів чи речень;

б) сукупність проблем при вивченні актів найменування, які розглядаються в теорії референції;

в) загальний комплекс лінгвістичних проблем, які, саме в номінативному аспекті, пов'язані з найменуванням, полісемією та фразеологією [5].

Проблемі тлумачення та класифікації номінацій предметів та явищ навколишньої дійсності присвячена велика кількість дослідницьких робіт минулого та сьогодення таких відомих дослідників, як Ю.М. Караулова, Ю.Д. Апресяна, Г.В. Смірнова та ін., які були нами детально проаналізовані з позиції різних аспектів даного процесу, а також враховувалася специфіка акту найменування окремого індивідуума, тобто людини, різними мовними засобами та одиницями [1; 2].

Переходячи до питання визначення загальних типів номінації лінгвокультурного типу «авантюристка», пропонуємо розглянути три таких, а саме:

- 1) типи лексичної номінації за частиномовною належністю;
- 2) типи семантичної класифікації іменникових засобів лексичної номінації за типом значення;
- 3) типи тематичної класифікації іменникових засобів лексичної номінації.

У нашому випадку лише перший тип з вищезазначених привертає увагу з наукової точки зору. Отже, якщо стисло визначити цей тип номінації, то зазначимо, що за своєю характеристикою це ті засоби лексичної номінації лінгвокультурного типу «авантюристка», які визначаються лише частинами мови, в наших прикладах розглядаємо найбільш вживані, а саме: іменникові (субстантивні) та займенникові. Наприклад: *an aunt / тітка, a wife / дружина, a woman / жінка, she / вона, I / я* та ін.

Задля більш чіткого розуміння цих двох окремих та самостійних частин мови звертаємось до тлумачного словника та навчального посібника сучасної української мови за їх дефініціями [3; 4]:

1) іменник – це відмінювана частина мови, що позначає предмет, дію, явище, ознаку тощо. Розрізняють іменники власні, що вказують на одиничні предмети, та загальні;

2) займенник – це частина мови, до якої належать слова, що не називають особу, предмет, якість або число, а тільки вказують на них, виступаючи замість іменників, прикметників або числівників.

Визначивши основні характеристики обраного для нашого дослідження типу лексичної номінації, вважаємо доцільним навести приклади контекстів, за якими ми зможемо виявити найбільш використовуваний автором тип лексичної номінації за частиномовною належністю.

На першому прикладі «Noelle was a mystery to everybody» з роману «The Other Side of Midnight» [8] ми бачимо, що автор називає головну героїню іменником «a mystery / таємниця, загадка», що за тлумачним словником «Oxford Advanced Learner's Dictionary» визначається так: «something that is difficult to understand or to explain», «a person or thing that is strange and interesting because you do not know much about them or it», «a story, a film/movie or a play in which crimes and strange events are only explained at the end» [11].

Далі головну героїню роману «Mistress of the Game» Кейт Блекуелл / Kate Blackwell її рідна мати називає іменником «a monster / монстр, страховисько»: «The girl was unruly and contrary, a real monster, but Margaret realized that she was the only living person she loved» [7], який за тлумачним словником є: «an imaginary creature that is very large, ugly and frightening», «an animal or a thing that is very large or ugly» [11].

У декількох наступних прикладах із роману «The Stars Shine Down» ми бачимо поєднання іменниково-займенникових номінацій головної героїні Лари Камерон / Lara Cameron: «The woman was beautiful, with shiny black hair swept up in a crown, a flawless complexion, intelligent eyes, cat-gray. She had changed clothes after they had taken off from Reno, and she was wearing a white, off-the-shoulder Scaasi evening gown that accented a slender, seductive figure» [10]. У першому реченні автор використовує іменник «a woman / жінка», який належить до номінацій гендерного типу, а саме визначає гендерну належність. За тлумачним словником цей іменник трактується, як: «an adult female human», а надалі займенник третьої особи однини «she / вона», як: «a female person or animal that has already been mentioned or is easily identified» [11].

Також зазначимо, що кількість займенникових номінацій не зупиняється лише на займеннику «she / вона», а як, наприклад, у романі «If tomorrow comes», «I'll never live in a place like this again», «Tracy promised herself» [6], де головна героїня Трейсі Уїтні / Tracy Whitney доволі часто вдається у власні роздуми та розмірковує над планом своєї помсти, використовується займенник першої особи однини «I / я», який тлумачиться за словником так: «is used as the subject of a verb when the speaker or writer is referring to himself/herself» [11].

Багато прикладів іменниково-займенникової номінації присутні і в п'ятому, за відібраною кількістю, романі, де багато жінок є головними героїнями, та автору необхідно позначити, тобто номінувати кожну з них окремо. Так, спочатку автор називає всіх жінок-черниць іменником «sister / сестра»: «Sister Lucia was awakened by the sounds of men's voices yelling. She sat up in a panic»; «Sister Teresa was shaking so hard that her wimple fluttered in waves. She stared at the Reverend Mother, paralyzed»; «Sister Graciela opened her eyes, instantly awake, her heart pounding frantically. She looked around, terrified, but she was alone in her tiny cell and the only sound was the reassuring tolling of the bell»; «Sister Megan was awakened by the silence... She rose

quietly in the darkness and opened the door to her cell» [9]. Хоча в тлумачному словнику цей іменник є достатньо полісемічним, оскільки має багато номінативних значень та може розрізнятися за стилістичною віднесеністю (стилістично нейтральні та стилістично забарвлені) чи за сферою вживання (загальноживані та вузьковживані), отже: «1) a girl or woman who has the same mother and father as another person; 2) is used for talking to or about other members of a women's organization or other women who have the same ideas, purpose, etc. as yourself; 3) a female member of a religious group, especially a nun.» [11]. У нашому випадку завдяки контекстному аналізу твору розуміємо цей іменник згідно з третім варіантом його тлумачення, а саме «a female member of a religious group, especially a nun.». Та вже потім упродовж усього твору автор називає головних героїнь за іменами чи завдяки займеннику третьої особи однини «she / вона», тлумачення якого було зазначене вище.

Слід зазначити, що окрім звичайної субстантивної (іменникової) номінації в авантюрно-пригодницьких романах Сідні Шелдона, номінація героїнь за власними назвами є доволі поширеною. Надалі розглянемо цей тип номінації на прикладах. Бачимо, що авторська та персонажна номінація головних героїнь-авантюристок у кожному романі є досить звичайною, тому що всі вони мають типові американські імена, а саме: Траcy / Трейсі: «Tracy decided later, that changed her life» [6]; Лара / Лапа: «Lara smiled, and he could see that her smile was genuine» [10]; Лючія / Меган / Меран, Тереса / Тепеза та Грацієла / Грацієла: «Lucia was watching Sister Teresa closely», «When they had first fled the convent, Teresa, Graciela, and Megan had carefully avoided looking at one another, instinctively keeping to the rules» [9]; Кейт / Кейт: «Kate caught a wavy reflection of herself in the window» [7]; Ноель / Ноель: «Noelle glanced toward the hotel and saw the detective», Катерин / Катрін: «During the next few days Catherine heard nothing from her husband» [8]. Завдяки цьому типу номінації персонаж набуває насправді національного та суто культурного окрасу, який притаманний лише певній нації – американцям. Також за власним ім'ям з'являється доволі чітке та зрозуміле для читача зображення ЛКТ «авантюристка», який, наприклад, не є носієм тієї ж самої культури та має лише набір певних стереотипів.

Висновки. Хоча систематизація та класифікація будь-яких лексичних номінацій завжди була та є дуже поширеною та різноманітною, процес номінації ускладнюється тим, що слова, які називають певний об'єкт, в нашому випадку – це головні героїні-авантюристки творів Сідні Шелдона, відображають позамовну дійсність, яка не завжди усвідомлюється як цілісна система. Отже, в подальших дослідженнях цієї проблеми саме гендерний та культурологічний підходи дозволять нам повніше виявити та врахувати людський фактор у мові завдяки його інтеграції суміжних із лінгвістикою дисциплін (соціологія, культурологія, філософія, літературознавство та ін.).

Література:

1. Апресян Ю.Д. Языковые аномалии: типы и функции / Ю.Д. Апресян // ResPhilologica. – М., 1990. – С. 50–71.
2. Караулов Ю.Н. Русский язык и языковая личность / Ю.Н. Караулов. – М.: Наука, 1987. – 210 с.
3. Український тлумачний словник / [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://language.br.com.ua>.
4. Філон М.І., Хомік О. С. Сучасна українська мова. Лексикологія. Частина 1. Навчальний посібник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів. – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2010. – 271 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://vuzlib.com.ua/articles/book/24716-Suchasna_ukraïnska_mova_leksy/9.html.

5. Энциклопедия языкознания. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://jazykoznanie.ru/415/>.
6. Sidney Sheldon. «If Tomorrow Comes» (ITC). – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ua.booksee.org/book/1527180>.
7. Sidney Sheldon. «Mistress of the Game» (MTG). – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ua.booksee.org/book/1466145>.
8. Sidney Sheldon. «The Other Side of Midnight» (TOSM). – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ua.booksee.org/book/702938>.
9. Sidney Sheldon. «The Sands of Time» (TST). – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ua.booksee.org/book/1275475>.
10. Sidney Sheldon. «The Stars Shine Down» (TSSD). – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ua.booksee.org/book/1540982>.
11. The Oxford Advanced Learner's Dictionary / OUP. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english>.

Русакова А. В. Типы лексической номинации лингвокультурного типажа «авантюристка» по частеречной принадлежности

Аннотация. В статье представлен обзор одной из наиболее актуальных проблем современной лингвистики –

исследованию понятия номинации объектов и явлений, а именно типов лексической номинации лингвокультурного типажа «авантюристка» по частеречной принадлежности. Автором было обнаружены и рассмотрены главные типы лексических номинаций главных героинь романов современного американского писателя Сидни Шелдона, которые были взяты за практическую основу.

Ключевые слова: номинация, типаж, местоимение, критерий, субстантивный, семантический, лексический, лингвокультурология.

Rusakova A. The lexical nomination types of lingo-cultural type „adventuress” by a part-of-speech structure

Summary. The article provides an overview of one of most actual problems of modern linguistics – the study of objects and phenomena nomination, and especially the lexical nomination types of a lingo-cultural type „adventuress” by a part-of-speech structure. The author has found and analyzed the main types of lexical nomination of main female characters, taken from novels of a modern American author Sidney Sheldon, which were taken for a practical basis.

Key words: nomination, type, pronoun, criteria, substantival, semantic, lexical, culturology, linguistics.